

УДК 332.1:338
JEL Classification: O18; Q00; Q10; R11
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-4-310-317>

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ АГРАРНОГО СЕКТОРА ХЕРСОНЩИНИ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

© 2025 ЯРМОЛЕНКО В. В.

УДК 332.1:338
JEL Classification: O18; Q00; Q10; R11

Ярмоленко В. В. Стан і перспективи аграрного сектора Херсонщини у воєнний та повоєнний періоди

Метою статті виступає проведення огляду та аналізу стану, воєнних і повоєнних проблем аграрного сектора, а також перспектив розвитку сільського господарства Херсонщини. Було досліджено ряд загальних проблем аграрного сектора України після початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України, а саме: військові наслідки; зниження урожайності сільськогосподарських культур та поголів'я тварин і птиці; трудові ресурси; економічні, інвестиційні та фінансові труднощі; проблеми експорту продукції; проблеми екологічного характеру. Було з'ясовано, що станом на 2024 р. на підконтрольній Україні території уже було засіяно більше 7 млн га олійних і понад 5,5 млн га зернових і зернобобових культур. Що стосується галузі тваринництва, то по Україні з початком повномасштабного вторгнення суттєво скоротилися показники поголів'я ВРХ, овець, кіз, свиней і курей. Було проаналізовано динаміку індексів сільськогосподарської продукції Херсонської області та виявлено, що 2022 р. виявився критичним – усі категорії господарств зазнали різкого скорочення обсягів виробництва, що зумовлено зовнішніми факторами, зокрема активними воєнними діями, замінуванням та окупацією території. У 2023 р. спостерігалася позитивна динаміка в господарствах населення на тлі подальшого спаду в підприємницькому секторі, що може свідчити про підвищення адаптивного потенціалу малих форм господарювання в умовах кризи. Було окреслено низку проблем аграрного сектора Херсонщини у воєнний та повоєнний періоди, які є комплексними та потребують системного підходу для їх вирішення, оскільки фізичні руйнування інфраструктури, мінування територій, втрати врожаю, соціально-економічні труднощі, екологічні наслідки та правові порушення створюють значні бар'єри для відновлення регіону. Також нами було виділено основні перспективні напрями вирішення зазначених проблем. Серед основних пріоритетів – очищення сільськогосподарських земель від мін і вибухонебезпечних предметів для безпечного ведення господарства, відновлення життєво важливої інфраструктури (систем зрошення, транспортних шляхів, логістичних об'єктів), а також запровадження фінансових механізмів підтримки фермерів – зокрема, субсидій, доступного кредитування та страхування.

Ключові слова: аграрний сектор, сільське господарство, мінування територій, окупація земельних ресурсів, проблеми аграрного сектора, індекси сільськогосподарської продукції, аграрний сектор Херсонщини.

Рис.: 2. Табл.: 3. Бібл.: 15.

Ярмоленко Віталіна Вікторівна – старший викладач кафедри менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій, Херсонський державний аграрно-економічний університет (вул. Стрітенська, 23, Херсон, 73006, Україна)

E-mail: yarmolenko_v@ksaeu.kherson.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7567-0082>

UDC 332.1:338
JEL Classification: O18; Q00; Q10; R11

Yarmolenko V. V. The State and Prospects of the Agrarian Sector in the Kherson Region During and After the Wartime

The aim of the article is to review and analyze the state, wartime and post-wartime issues of the agrarian sector, as well as the prospects for the development of agriculture in the Kherson region. A number of common issues faced by Ukraine's agrarian sector have been studied following the start of the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation, namely: military consequences; reduced yields of agricultural crops and livestock and poultry; labor resources; economic, investment, and financial difficulties; export issues; and environmental problems. It is determined that as of 2024, more than 7 million hectares of oilseeds and over 5.5 million hectares of grain and leguminous crops had already been sown in the territory controlled by Ukraine. Regarding the livestock sector, the indexes of cattle, sheep, goats, pigs, and chickens have significantly decreased across Ukraine since the onset of the full-scale invasion. An analysis of the dynamics of agricultural production indexes in the Kherson region revealed that 2022 was critical – all categories of farms underwent a sharp decline in production volumes, due to external factors including active military actions, landmines, and occupation of the territory. In 2023, a positive trend was observed in the household sector against a backdrop of further decline in the entrepreneurial sector, which may indicate an increase in the adaptive potential of small-scale farming under crisis conditions. A number of problems in the agrarian sector of the Kherson region during the wartime and post-wartime periods have been outlined, which are complex and require a systematic approach to their resolution, as physical destruction of infrastructure, landmining, crop losses, socioeconomic difficulties, environmental consequences, and legal violations create significant barriers to the recovery of the region. We have also identified key promising directions for addressing these issues. Among the main priorities are the clearance of agricultural land from mines and explosive remnants of war for safe farming, the restoration of vital infrastructure (irrigation systems, transport routes, logistics facilities), as well as the implementation of financial support mechanisms for farmers – in particular, subsidies, accessible loans, and insurance.

Keywords: agrarian sector, agriculture, landmining, occupation of land resources, problems of the agrarian sector, agricultural production indices, agrarian sector of the Kherson region.

Fig.: 2. Tabl.: 3. Bibl.: 15.

Yarmolenko Vitalina V. – Senior Lecturer of the Department of Management, Marketing and Information Technology, Kherson State Agrarian and Economic University (23 Stritenska Str., Kherson, 73006, Ukraine)

E-mail: yarmolenko_v@ksaeu.kherson.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7567-0082>

Сектор сільського господарства є надважливим для гарантування продовольчої безпеки країни. Також саме аграрний сектор займає вагомий відсоток у структурі ВВП країни. Найвищим показник був у 2015 р., який становив 12,06%, а найнижчим – у 2022 р. – 8,22%. На зниження цього показника безпосередньо вплинуло повномасштабне вторгнення росії на територію України, окупація частини території, замінування сільськогосподарських угідь, часткове або повне руйнування сільськогосподарських комплексів, будівель, техніки внаслідок ворожих обстрілів, зниження цін на продукцію всередині країни, якщо порівнювати зі світовими, та інші негативні чинники.

Проте, незважаючи на ризики військового вторгнення, Україна продовжує відновлювати експорт продукції сільського господарства за підтримки міжнародних партнерів. Уряд України, спільно із партнерами з інших країн, продовжує працювати над збереженням експортної можливості для нашої продукції та максимально можливого усунення негативних наслідків ворожого впливу на аграрний сектор.

Вітчизняні науковці, такі як Бурляй А. П. [1], Олійник І. В. [2], Боліла С. Ю. та Кириченко Н. В. [3], Аверчева Н. О. [4], Бойко Л. О. та Бойко В. О. [5], Кирилов Ю. Є. та Грановська В. Г. [6] у своїх працях активно досліджують стан, тенденції, проблематику та можливості розвитку аграрного сектора економіки. Аграрний сектор безпосередньо Херсонщини досліджували такі вітчизняні науковці: Олійник Н. М., Макаренко С. М. і Лашкевич В. О. [7; 8], Петренко В. С. і Карнаушенко А. С. [9], Ковальов Д. В. [10], Танклевська Н. С. [11] та інші.

Попри велику кількість наукових досліджень у цій сфері, досі актуальними залишаються питання щодо визначення позитивних і негативних тенденцій розвитку аграрного сектора економіки України в цілому, а також окремих її регіонів, зокрема, виявлення перспектив розвитку Херсонщини у воєнний та повоєнний періоди.

Мета статті – огляд та аналіз стану, воєнних і повоєнних проблем аграрного сектора, а також перспектив розвитку сільського господарства Херсонщини.

Аграрний сектор економіки України завжди був однією з найбільш пріоритетною сферою, адже забезпечував більшість внутрішніх потреб країни у харчуванні для населення, а також для забезпечення кормової бази для тваринництва. Також Україна завжди була однією з ключових держав-гарантів продовольчої безпеки світу та масштабним експортером продукції сектора сільського господарства [12].

На сьогодні аграрний сектор України стикається з досить широким колом проблем (рис. 1).

Після початку повномасштабного вторгнення рф на територію України значна кількість сільськогосподарських угідь перебуває в окупації, а також багато земельних ресурсів залишаються замінованими та є небезпечними для проведення земельних робіт, що суттєво ускладнює посівну кампанію. Також після початку повномасштабної війни багато виробників продукції сільського господарства частково або повністю втратили своє майно через обстріли.

Станом на 2024 р. за даними Мінагрополітики [14] на підконтрольній Україні території уже було засіяно більше 7 млн га олійних та понад 5,5 млн га зернових та зернобобових культур. Серед регіонів, у яких уже повністю завершена посівна кампанія ярих сільськогосподарських культур, опинилася Вінницька, Волинська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Тернопільська області, Буковини та Закарпаття. Аграрії уже засіяли більше 98% ярих зернових і зернобобових (рис. 2). Серед олійних культур уже засіяно такі площі: соняшник – 5123,9 тис. га, соя – 1931,8 тис. га. Цукрові буряки було засіяно на площі 250,1 тис. га.

Як ми можемо бачити з рис. 2, найбільші площі сільськогосподарських угідь були відведені під посів кукурудзи (3895,2 тис. га), а найменші – під просо (63,6 тис. га).

Що стосується галузі тваринництва, то по Україні вона теж суттєво скоротилася. Відбулося це за рахунок зниження посівних площ сільськогосподарських культур, що, своєю чергою, призвело до зменшення кормової бази для тварин. Тваринні комплекси на прифронтових ділянках зруйновані або пошкоджені, тварини загинули або були перевезені до інших комплексів. Деякі змушені припинити свою діяльність назавжди. До таких відносимо й найбільшу в Європі птахофабрику «Чорнобаївська птахофабрика» агрохолдингу «Авангард». Під час окупації правого берега Херсонщини птахофабрика була пограбована, обладнання вивезено, а поголів'я птиці частково загинуло, а частково було роздано керівництвом людям. Утримувалось на Чорнобаївській птахофабриці 4,4 млн поголів'я курей, яке щомісячно давало близько 100 млн яєць. Після деокупації Чорнобаївки та Херсону керівництвом фабрики були підраховані збитки за весь період окупації та визначено, що вони становлять приблизно 160 млн грн. Це лише збитки за продукцію, яку могли реалізувати, бо додатково було втрачено обладнання фабрики на суму 150 млн грн. Тенденції галузі тваринництва по Україні відображено в табл. 1.



Рис. 1. Проблематика аграрного сектора України

Джерело: сформовано автором за даними [13].



Рис. 2. Засіяні площі ярих зернових і зернобобових культур у 2024 р., тис. га

Джерело: сформовано автором за даними [14].

З табл. 1 видно, що з початком повномасштабного вторгнення суттєво скоротилися показники поголів'я ВРХ, овець, кіз, свиней і курей. Майже на 25% скоротилось поголів'я ВРХ у перший рік війни, у порівнянні з 2020 р. Поголів'я свиней скоротилось майже на 14%, овець та кіз – на 20,53%,

птиці – на 7,97%. Проте у 2023 р. відбулося збільшення поголів'я свиней та птиці, якщо порівнювати з 2022 р. Зростання відбулося на 2,94% та 2,33% відповідно.

Херсонщина завжди була одним із ключових регіонів України з точки зору аграрного сектора.

Таблиця 1

Кількість сільськогосподарських тварин, тис. голів

	2020	2021	2022	2023	2023 / 2020, %	2023 / 2022, %
ВРХ, у т. ч. корови	2874,0 1673,0	2644, 1544,0	2307,1 1352,8	2156,2 1262,9	75,02 75,49	93,46 93,35
Свині	5876,2	5608,8	4948,3	5094,0	86,68	102,94
Вівці та кози	1140,4	1094,3	941,4	906,3	79,47	96,27
Птиця, млн голів	200,7	202,2	180,5	184,7	92,03	102,33

Джерело: сформовано автором за даними [15].

Через її високопродуктивні чорноземи, сприятливий клімат і розвинену інфраструктуру регіон відігравав важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни та експорту сільськогосподарської продукції. Однак повномасштабне вторгнення росії у 2022 р. значно вплинуло на стан аграрного сектора області, що поставило перед ним серйозні виклики як у воєнний, так і в повоєнний періоди. Херсонщина, до початку повномасштабного вторгнення, мала значний потенціал для розвитку сільськогосподарського виробництва завдяки своїм родючим ґрунтам, вигідному клімату та доступу до

водних ресурсів для зрошення. Регіон був лідером у виробництві зернових, соняшника, овочів і баштанних культур, будучи одним із найбільших експортерів аграрної продукції в Україні. Однак тепер сільське господарство області потребує допомоги для відновлення.

Індекси сільськогосподарської продукції відображають зміни у фізичному обсязі виробництва продукції сільського господарства порівняно з попереднім роком. Для Херсонської області ці індекси за період 2015–2023 рр. виглядають таким чином (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка індексів сільськогосподарської продукції Херсонської області

Регіон	Період	Індекси сільськогосподарської продукції у господарствах усіх категорій (до попереднього року)	Індекси сільськогосподарської продукції у підприємствах (до попереднього року)	Індекси сільськогосподарської продукції у господарствах населення (до попереднього року)	Коментар
1	2	3	4	5	6
Херсонська область	2015	104,8	112,8	95,3	
	2016	103,6	101,5	106,5	Зростання в господарствах населення
	2017	99,8	101,4	97,6	Незначне зниження загального показника, стабільність у підприємствах і господарствах населення
	2018	100,6	101,2	99,6	Стабільне зростання, незначні зміни
	2019	104,6	108,0	99,7	Зростання всіх категорій, особливо в підприємствах
	2020	94,8	89,0	103,6	Криза: значне зниження всіх показників, окрім господарств населення

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6
	2021	113,7	117,7	108,6	Відновлення після кризи 2020 р.
	2022	4,9	6,3	2,9	Катастрофічне зниження всіх показників
	2023	90,2	73,8	142,2	Зростання показників

Джерело: сформовано автором за даними [15].

Аналіз динаміки індексів обсягу сільськогосподарського виробництва в Херсонській області у 2015–2023 рр. засвідчує наявність істотних коливань. Упродовж 2015–2019 рр. простежується тенденція сталого зростання, що особливо характерно для сільськогосподарських підприємств. 2020 р. позначився кризовими явищами, результатом яких стало зниження виробничих показників, однак у 2021 р. відбулося часткове відновлення.

Водночас 2022 р. виявився критичним – усі категорії господарств зазнали різкого скорочення обсягів виробництва, що було зумовлено зовнішніми факторами, зокрема активними воєнними діями, замінюванням та окупацією території. У 2023 р. спостерігається позитивна динаміка в господарствах населення на тлі подальшого спаду в підпри-

ємницькому секторі, що може свідчити про підвищення адаптивного потенціалу малих форм господарювання в умовах кризи.

Аграрний сектор Херсонщини зазнав колосальних втрат через війну: окупація, замінювання, руйнування зрошувальної інфраструктури, знищення техніки та інфраструктури, зменшення посівних площ і ресурсів. Повоєнне відновлення триває, але повноцінне відновлення можливе лише після повної деокупації регіону та масштабного розмінування та відновлення зрошення. Державна та міжнародна підтримка допомагає аграріям пережити кризу та поступово відновлювати виробництво. В табл. 3 систематизовано проблеми аграрного сектора Херсонщини у воєнний і повоєнний періоди. Це допоможе наочно порівняти виклики, з якими стикається регіон.

Таблиця 3

Проблеми аграрного сектора Херсонщини у воєнний і повоєнний періоди

Проблема	Воєнний період	Повоєнний період
1	2	3
Фізичне руйнування інфраструктури	– Знищення систем зрошення (Каховське водосховище, канали). – Пошкодження елеваторів, складів. – Руйнування доріг та логістичних маршрутів	– Необхідність відновлення систем зрошення. – Ремонт елеваторів, складів та доріг. – Відновлення залізничних колій
Мінування територій	– Масштабне мінування полів. – Загроза життю фермерів. – Недоступність значних площ землі	– Демінування територій. – Високі витрати на очищення полів. – Ризик для населення під час відновлення
Втрати врожаю та скорочення виробництва	– Масштабне мінування полів. – Загроза життю фермерів. – Недоступність значних площ землі	– Відновлення посівних площ. – Необхідність придбання насіння, добрив і техніки. – Відновлення ринкових каналів
Соціально-економічні проблеми	– Масова міграція населення. – Дефіцит робочої сили. – Фінансові труднощі аграрних підприємств	– Повернення населення. – Забезпечення умов для праці. – Фінансування відновлення господарств
Екологічні наслідки	– Забруднення ґрунтів важкими металами, хімікатами. – Зниження біорізноманіття. – Забруднення водойм	– Реабілітація ґрунтів. – Відновлення екосистем. – Збереження водних ресурсів

1	2	3
Правові та адміністративні проблеми	– Порушення прав власності (захоплення земельних ресурсів та продукції окупантами)	– Відновлення прав власності. – Оновлення законодавства щодо земельних відносин
Ринкові проблеми	– Блокада Чорного моря та портів в м. Херсон. – Зрив експортних маршрутів. – Зниження доходів аграріїв	– Відновлення експортних маршрутів. – Збереження конкурентоспроможності продукції. – Розширення внутрішнього ринку

Джерело: сформовано автором.

Таким чином, проблеми аграрного сектора Херсонщини у воєнний і повоєнний періоди є комплексними та потребують системного підходу для їх вирішення, оскільки фізичні руйнування інфраструктури, мінування територій, втрати врожаю, соціально-економічні труднощі, екологічні наслідки та правові порушення створюють значні бар'єри для відновлення регіону. Можливі шляхи вирішення проблем аграрного сектора Херсонщини потребують комплексного підходу, що поєднує державну підтримку, міжнародну допомогу та інноваційні рішення:

1. Розмінування сільськогосподарських угідь:
 - ✦ державні та міжнародні програми з гуманітарного розмінування;
 - ✦ впровадження дронів та роботизованих систем для перевірки територій;
 - ✦ залучення армії, волонтерів та міжнародних організацій (UNDP, HALO Trust та ін.).
2. Відновлення аграрної інфраструктури:
 - ✦ цільове фінансування від держави та донорських структур;
 - ✦ публічно-приватні партнерства для модернізації інфраструктури;
 - ✦ програми компенсації збитків аграріям.
3. Підтримка малих і середніх фермерських господарств:
 - ✦ пільгові кредити, мікрофінансування, гранти;
 - ✦ створення регіональних агрокластерів і кооперативів;
 - ✦ доступ до лізингу сільгосптехніки та насіння.
4. Цифровізація та інновації в агровиробництві:
 - ✦ впровадження «розумного» землеробства (агродрони, GPS, CRM-системи);
 - ✦ навчання аграріїв цифровим інструментам;
 - ✦ підтримка стартапів у сфері агротехнологій.
5. Підвищення кадрового потенціалу:
 - ✦ освітні програми та дуальна освіта;

- ✦ стипендії, програми та гранти для навчання аграрним професіям;
- ✦ повернення кваліфікованих кадрів через програми переселення.

6. Розвиток експортного потенціалу:

- ✦ відновлення та переорієнтація логістичних маршрутів;
- ✦ участь у міжнародних ярмарках, контрактах, сертифікація продукції;
- ✦ підтримка експортно-орієнтованих виробників.

Подолання викликів, з якими стикається аграрний сектор Херсонщини у воєнний і повоєнний періоди, потребує впровадження комплексного, багатокомпонентного підходу, що об'єднує безпекові, економічні, соціальні та технологічні складові. Серед основних пріоритетів – очищення сільськогосподарських земель від мін і вибухонебезпечних предметів для безпечного ведення господарства, відновлення життєво важливої інфраструктури (систем зрошення, транспортних шляхів, логістичних об'єктів), а також запровадження фінансових механізмів підтримки фермерів – зокрема, субсидій, доступного кредитування та страхування. Важливим напрямом є також модернізація виробництва шляхом упровадження цифрових технологій, автоматизації та методів точного землеробства. Одночасно слід зосередити зусилля на кадровому відновленні, через повернення місцевих працівників до агросектора та запуск програм аграрної освіти.

Досягнення поставлених цілей можливе лише за умови тісної співпраці державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу та міжнародних інституцій, зокрема структур ООН, ЄС та інших партнерів-донорів. Така координація стане основою формування довгострокового та стійкого механізму відновлення сільського господарства регіону. Це дозволить не просто відновити довоєнні обсяги виробництва, а й сприятиме трансформації агросектора Херсон-

щини в більш інноваційний, екологічно збалансований і конкурентоспроможний напрям, здатний ефективно протистояти майбутнім викликам.

ВИСНОВКИ

Аграрний сектор Херсонщини, будучи стратегічно важливою галуззю, зазнав глибоких структурних втрат унаслідок повномасштабної війни. Зниження виробничих показників, руйнування інфраструктури та небезпека для життя аграріїв поставили під загрозу продовольчу безпеку регіону та країни в цілому. У контексті повоєнного відновлення надзвичайної ваги набуває реалізація комплексного підходу, який охоплює демінування, модернізацію інфраструктури, фінансову підтримку фермерів, цифровізацію виробництва та соціальну реінтеграцію населення.

Ефективне відновлення аграрного потенціалу Херсонщини можливе лише за умов скоординованої взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, приватного сектора та міжнародних партнерів. Такий підхід сприятиме не лише поверненню довоєнного рівня розвитку, а й формуванню сучасного, стійкого та інноваційного агросектора, здатного забезпечити продовольчу безпеку та економічну стабільність у довгостроковій перспективі.

Для подальших наукових досліджень важливо зосередитися на вивченні сучасних підходів до відновлення аграрного сектора Херсонщини. Це передбачає оцінку ефективності державних і міжнародних ініціатив із підтримки аграріїв, аналіз наслідків мінування для стану ґрунтів та їх родючості, а також розробку стратегій забезпечення екологічної безпеки та впровадження інноваційних технологій у виробничі процеси. Не менш важливими є дослідження, спрямовані на відновлення кадрового потенціалу регіону, модернізацію системи аграрної освіти та створення механізмів для сталого розвитку сільських територій у повоєнний період. Ці напрями досліджень допоможуть забезпечити комплексне та ефективне відновлення аграрного сектора. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Бурляй А. П. Оцінка впливу еколого-економічних чинників на розвиток сільського господарства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 35. С. 7–12. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2019-35-1>
- Олійник І. В. Цифрова трансформація в агропромисловому комплексі: вплив на продуктивність та стійкість підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка»*. 2024. Вип. 20. С. 135–141. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.15>
- Боліла С. Ю., Кириченко Н. В. Розвиток діяльності аграрного підприємства на основі активізації його маркетингових зусиль. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.5.93](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.93)
- Аверчева Н. О. Перспективи ефективного розвитку галузі вівчарства. *Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка»*. 2020. Вип. 2. С. 57–68. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.2.8>
- Бойко Л. О., Бойко В. О. Сучасний стан агробізнесу в Україні та його ревіталізація у післявоєнний період. *Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка»*. 2023. Вип. 16. С. 55–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.7>
- Кирилов Ю. Є., Грановська В. Г. Агротехнопарки – інноваційний напрям конкурентоспроможного розвитку підприємств аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2017. № 6. С. 65–73. URL: https://eaprk.com.ua/web/uploads/pdf/e_apk_2017_6_4_-65-73.pdf
- Олійник Н. М., Макаренко С. М., Лашкевич В. О. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку сільського господарства Херсонщини. *Економічна система України: стан, проблеми, перспективи* : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Херсон, 24–25 жовтня 2019 р.). Херсон : ДВНЗ «ХДАУ», 2019. С. 124–127.
- Олійник Н. М. Оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств Херсонської області. *Управління конкурентоспроможністю підприємств у сучасних умовах* : колективна монографія. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2016. С. 40–51.
- Петренко В. С., Карнаушенко А. С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств Херсонської області. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова. Серія «Економіка»*. 2014. Т. 19. Вип. 1/1. С. 171–174.
- Ковальов Д. В. Соціально-економічна складова та напрями відродження галузі вівчарства у Херсонській області. *Агросвіт*. 2019. № 23. С. 42–48. DOI: [10.32702/2306-6792.2019.23.42](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.23.42)
- Tanklevska N. The Main Problems of the Post-War Recovery of Kherson Region Economy. *Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка»*. 2023. Вип. 16. С. 200–205. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.26>
- Yarmolenko V. Investment in the Development of Agriculture. *Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка»*. 2024. Вип. 20. С. 174–181. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.20>
- Негрей М. В., Тараненко А. А., Костенко І. С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022.

Вип. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>

14. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/>

15. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

REFERENCES

- Avercheva, N. O. (2020). Perspektyvy efektyvnoho rozvytku haluzi vivcharstva [Prospects for effective development of the sheep industry]. *Tavriiskyi naukovi visnyk. Seriya «Ekonomika»*, 2, 57–68. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.2.8>
- Bolila, S. Yu., & Kyrychenko, N. V. (2021). Rozvytok diialnostiahrarnohopidpriemstva na osnoviaktyvizatsii yoho marketynhovykh zusyl [Development of agricultural enterprise activity based on activation of its marketing efforts]. *Efektivna ekonomika*, 5. <http://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.93>
- Boiko, L. O., & Boiko, V. O. (2023). Suchasnyi stan ahrobiznesu v Ukraini ta yoho revitalizatsiia u pislivoiennyi period [Current state of agribusiness in Ukraine and its revitalization in the post-war period]. *Tavriiskyi naukovi visnyk. Seriya «Ekonomika»*, 16, 55–61. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.7>
- Burliai, A. P. (2019). Otsinka vplyvu ekoloho-ekonomichnykh chynnykiv na rozvytok silskoho hospodarstva [Assessment of the impact of ecological and economic factors on agricultural development]. *Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, 35, 7–12. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2019-35-1>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. <https://ukrstat.gov.ua/>
- Kirylov, Yu. Ye., & Hranovska, V. H. (2017). Ahrotekhoparky – innovatsiinyi napriam konkurentospromozhnoho rozvytku pidpriemstv ahrarnoho sektoru [Agro-technoparks – innovative direction of competitive development of agricultural sector enterprises]. *Ekonomika APK*, 6, 65–73. https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/e_apk_2017_6_4_-65-73.pdf
- Kovalov, D. V. (2019). Sotsialno-ekonomichna skladova ta napriamy vidrozhennia haluzi vivcharstva u Khersonskii oblasti [Socio-economic component and directions of sheep industry revival in Kherson region]. *Ahrosvit*, 23, 42–48. <http://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.23.42>
- Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. <https://minagro.gov.ua/>
- Nehrei, M. V., Taranenko, A. A., & Kostenko, I. S. (2022). Ahrarnyi sektor Ukrainy v umovakh viiny: problemy ta perspektyvy [Agricultural sector of Ukraine under war conditions: problems and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>
- Oliinyk, I. V. (2024). Tsyfrova transformatsiia v ahropromyslovomu kompleksi: vplyv na produktyvnist ta stiikist pidpriemstv [Digital transformation in agro-industrial complex: impact on productivity and sustainability of enterprises]. *Tavriiskyi naukovi visnyk. Seriya «Ekonomika»*, 20, 135–141. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.15>
- Oliinyk, N. M. (2016). Otsinka konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv Khersonskoi oblasti [Assessment of competitiveness of agricultural enterprises in Kherson region]. In *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv u suchasnykh umovakh* (pp. 40–51). PP Vyshemyrskyi V. S.
- Oliinyk, N. M., Makarenko, S. M., & Lashkevych, V. O. (2019). Suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku silskoho hospodarstva Khersonshchyny [Current state, problems and prospects of agricultural development in Kherson region]. In *Ekonomichna systema Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy* (pp. 124–127). DVNZ «KhDAU».
- Petrenko, V. S., & Karnaushenko, A. S. (2014). Rozvytok finansuvannia innovatsiinoi diialnosti ahrarnykh pidpriemstv Khersonskoi oblasti [Development of financing innovative activities of agricultural enterprises in Kherson region]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Seriya «Ekonomika»*, 19(1/1), 171–174.
- Tanklevska, N. (2023). The Main Problems of the Post-War Recovery of Kherson Region Economy. *Tavriiskyi naukovi visnyk. Seriya «Ekonomika»*, 16, 200–205. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.26>
- Yarmolenko, V. (2024). Investment in the Development of Agriculture. *Tavriiskyi naukovi visnyk. Seriya «Ekonomika»*, 20, 174–181. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.20>

Науковий керівник – Жосан Г. В.,

кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій Херсонського державного аграрно-економічного університету